

Висновки. Все вищесказане дає підстави стверджувати, що саме поняття “педагогічна культура” багатозначне, і за своєю структурою та змістом являє собою складну, динамічну систему, її складові, у свою чергу, мають безліч компонентів, в основі яких лежать різні філософські, соціально-історичні, соціально-культурні, соціально-педагогічні, етнічні й етнологічні принципи та підходи. Разом з тим педагогічна культура – явище не статичне, воно динамічне й залежить від цілого ряду обставин: ситуації в суспільстві, політики в галузі освіти, моральних відносин, доступності педагогічної інформації тощо. І такий розвиток закономірно приводить до думки про те, що в сучасній науці повинен переважати саме гуманістичний тип педагогічної культури. Він існує тільки тоді, коли освіта орієнтується на культуру й розвивається в її контексті, бо інакше гуманістичні традиції в педагогіці руйнуються, культивується спосіб силового тиску в освіті, процес навчання й виховання перестає мотивуватися людським змістом, особистість відчужується від культури, мотиви освіти стають зовнішніми стосовно людини. Загальнолюдське виявляється в педагогічній культурі завжди конкретно, через індивідуалізовані педагогічні системи, педагогічну діяльність конкретних вихователів, учителів, у конкретній історичній і соціокультурній ситуації. Це свідчить про відповідність педагогічної культури культурно-освітній ситуації, що виникає на певному історичному етапі розвитку суспільства.

Література

1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. Общедидактический аспект / Ю.К. Бабанский. – М. : Педагогика, 1977. – 254 с.
2. Белоусова Т.Ф. Педагогическая практика как фактор формирования основ педагогической культуры : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 “Теория и методика профессионального образования” / Т.Ф. Белоусова. – Ростов н/Д, 1989. – 18 с.
3. Бондаревская Е.В. Программа и методика изучения педагогической культуры учителя / Е.В. Бондаревская. – Ростов н/Д. : Изд-во Ростов. гос. пед. ин-та, 1988. – 28 с.
4. Гоноболин Н.Ф. Книга об учителе / Н.Ф. Гоноболин. – М. : Просвещение, 1965. – 270 с.
5. Захарченко Е.Ю. Педагогическая культура и культурно образовательная ситуация / Е.Ю. Захарченко // Педагогика. – 1999. – № 9. – С. 69–73.
6. Макарьян Т.К. Педология : сб. статей / Т.К. Макарьян. – М. : Политиздат, 1993. – 123 с.
7. Полякова Т.С. Анализ затруднений в педагогической практике начинающего учителя / Т.С. Полякова ; предисловие дейст. члена АПН СССР Ю.К. Бабанского. – М. : Педагогика, 1983. – 129 с.
8. Слостенин В.А. Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Слостенин. – М. : Просвещение, 1976. – 160 с.
9. Фридман С.М. Проблемы педагогического труда / С.М. Фридман. – М. : Политиздат, 1936. – С. 57–68.

ГНЕЗДІЛОВА К.М.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасні зміни у вищій освіті, пов’язані із входженням до європейського освітнього простору, зміною статусу вищого навчального закладу як певного “виробника” освітніх послуг, вимагають вирішення нагальних питань, серед яких – забезпечення якості освіти. Актуальність цієї проблеми підтверджується розглядом її на міжнародних, всеукраїнських та міжвузівських конференціях, у наукових публікаціях, висвітлення у засобах масової інформації та Інтернет-ресурсах.

Сучасна педагогічна наука має чимало теоретичних і практичних надбань стосовно питання вимірювання й оцінювання результатів діяльності навчальних

закладів, управління якістю освіти (Д. Аронов, В. Безпалько, В. Кальней, С. Крисюк, Е. Литвиненко, О. Локшина, В. Садков, С. Шишов та ін.). Однак, на нашу думку, недостатньо дослідженим залишається питання стосовно аналізу критеріїв та показників, за якими здійснюється оцінювання якості освітніх послуг, які надає вищий навчальний заклад і які лежать в основі складання як світових, так і національних рейтингів закладів вищої освіти.

Метою статті є порівняльний аналіз критеріїв та показників рейтингів вищих навчальних закладів як відображення якості освіти.

Як нами зазначалось вище, пріоритетною на сьогодні є проблема забезпечення якості освітніх послуг, які надають вищі навчальні заклади України. Це пов'язано з розширенням освітнього простору, посиленням мобільності як студентів, так і викладачів вищих навчальних закладів, а також з інтернаціоналізацією ринку праці та ін. Все вищезазначене зумовлює необхідність створення так званої "взаємної довіри" до якості освітніх послуг конкретного вищого навчального закладу. Тобто якість освітніх послуг можна розглядати як інтегральну характеристику діяльності вищого навчального закладу. Визначаючи якість освіти, вищі навчальні заклади виходять із власної самооцінки своєї діяльності. Як виробник освітніх послуг заклад вищої освіти основну мету своєї діяльності вбачає в забезпеченні якості освіти. Замовниками освітніх послуг виступають: по-перше, суспільство, по-друге, виробництво, для якого здійснюється освітня та професійна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах, і студент, який здобуває освіту у ВНЗ.

Серед чинників, які безпосередньо впливають на досягнення цієї мети, а саме забезпечення якості освіти, слід назвати такі: якість інфраструктури вищого навчального закладу; якість кадрового забезпечення, тобто якість професорсько-викладацького складу; якість навчальних планів та навчальних програм підготовки майбутніх фахівців; рівень інформаційного забезпечення; рівень матеріально-технічної бази; рівень організації наукової роботи; якісний склад абітурієнтів тощо. На основі вищезазначених чинників виділено такі критерії системи забезпечення якості освіти, за якими ми проводимо її оцінювання: матеріально-технічне забезпечення навчального процесу; наукова діяльність; рівень підготовки майбутніх фахівців; зміст освіти; професорсько-викладацький склад; інформаційно-методичне забезпечення; використання освітніх технологій у навчальному процесі тощо. Зауважимо, що ефективна робота забезпечення якості передбачає наявність таких обов'язкових компонентів: планування якості, забезпечення якості, контроль якості, корекційні дії.

Для визначення ефективності, дієвості освіти необхідно оцінити якість освітніх послуг, які пропонує та надає певний заклад (наприклад, якість професійної підготовки майбутнього фахівця закладом вищої освіти). Таке оцінювання має здійснюватися з позиції людей, які безпосередньо навчаються в цьому навчальному закладі або закінчили його; по-друге, важливо, на нашу думку, оцінити соціальну позицію, цілі, установки та орієнтації тих, хто навчає: по-третє, це зовнішнє оцінювання, тобто оцінювання споживачів продукції цих закладів освіти, іншими словами, оцінювання роботодавців щодо якості професійної підготовки фахівців. Таким чином, наскільки освітні послуги даного вищого навчального закладу є якісними, настільки і затребувані його випускники на ринку праці. Диверсифікація навчальних закладів в Україні вимагає від виробників освітніх послуг дотримуватися ряду пунктів: по-перше, це розвиток навчального закладу, його майбутнє; по-друге, здатність навчального закладу задовольняти потреби "споживачів" освітніх послуг; по-третє, забезпечення потреб суспільства. Мова йде про формування дієвого механізму контролю

якості наданих вищим навчальним закладом освітніх послуг з боку всіх зацікавлених сторін, зокрема роботодавців, випускників загальноосвітніх шкіл, студентів, батьків, громадськості та й самих ВНЗ – рейтинг закладів вищої освіти.

Відомо, що на сьогодні у світі існує декілька всесвітніх рейтингів вищих навчальних закладів, зокрема “Шанхайський рейтинг”, або Академічний рейтинг світових університетів (The Academic Ranking of World Universities), який складається Інститутом вищої освіти Шанхайського університету Цзяо Тун (the Institute of Higher Education, Shanghai Jiao Tong University) [6], THES-QS, який публікується у тижневику The Times Higher Education Supplement, Webometrics (Webometrics Ranking of World Universities), який враховує офіційну та неофіційну “веб-активність” світових університетів. Слід зауважити, що позиція одного й того самого університету в кожному з названих рейтингів може бути різною. Це пояснюється відмінністю у критеріях та показниках цих рейтингів.

В основу рейтингу світових університетів THES-QS покладено такі показники, як: оцінка колегами – Peer Review (вага показника – 40 %); оцінка роботодавцями – Recruiter Review (вага показника – 10%); співвідношення між кількістю іноземних викладачів на факультеті та загальною кількістю викладачів – International Faculty Ratio (вага показника – 5%); співвідношення між кількістю студентів та кількістю штатних співробітників факультету – Student Faculty Ratio (вага показника – 20%); імпакт-фактор публікацій факультету – Citations per Faculty (вага показника – 20%) [8].

Так, при складанні рейтингу THES-QS враховується такий показник, як кількість згадувань вищого навчального закладу роботодавцями. Саме цей показник відображає результати підготовки фахівця з погляду запитів ринку праці.

Рейтинг Webometrics Ranking of World Universities націлений на оцінювання так званої веб-активності вищих навчальних закладів. Тобто у закладів вищої освіти є можливість прорекламувати себе, і тим самим забезпечити свій подальший розвиток, показати свої переваги та можливості й головне – зацікавити споживачів, тобто тих, хто буде користуватися освітніми послугами даного навчального закладу. Для входження в ринок освітніх послуг навчальному закладу вкрай необхідно створити свій імідж. По-перше, це представлення на сайті свого “обличчя”, демонстрація унікальності навчального закладу, його традицій та історії; по-друге, конкурентоспроможність його випускників на ринку праці; по-третє, інформація споживачу про надання різних освітніх послуг цим навчальним закладом; по-четверте, висвітлення наукової діяльності професорсько-викладацького складу. Як вказують засновники Webometrics, якщо веб-активність нижче від очікуваної позиції, що відповідає їх академічним результатам, то адміністрації закладу необхідно переглянути свою веб-політику і забезпечити зростання обсягу та якості своїх електронних публікацій [7].

Окрім вказаних світових рейтингів університетів, у кожній країні існують власні національні рейтинги, які визначають позицію університету з-поміж інших. Так, в Україні існують декілька рейтингів університетів, серед них перший рейтинг університетів України “Топ-200 Україна”. Місце того чи іншого українського ВНЗ в цьому рейтингу визначалось за допомогою загального індексу рейтингової оцінки, яка, у свою чергу, включала три комплексні критерії: критерій якості науково-педагогічного потенціалу; критерій якості навчання; критерій міжнародного визнання [4]. Кожен із вказаних критеріїв визначався за допомогою певних показників (індикаторів). Так, наприклад, критерій міжнародного визнання визначався за

такими показниками: кількість іноземних студентів; членство навчального закладу в Європейській асоціації університетів; членство навчального закладу у Великій хартії університетів; членство навчального закладу в Євразійській асоціації університетів; членство навчального закладу в мережі університетів країн Чорноморського регіону.

Рейтинг, який відображає відповідність якості підготовки фахівця запитам ринку праці, був наданий журналом “ДЕНЬГИ.ua” [5]. Випускників українських ВНЗ за такими спеціальностями, як економічні, юридичні, технічні, гуманітарні, будівельні, оцінювали провідні компанії роботодавців. На основі оцінок за десятибальною шкалою виводився рейтинг універсальності ВНЗ.

Результати аналізу наукових джерел, електронних ресурсів дали можливість говорити про переваги та недоліки світових рейтингів університетів. Так, серед переваг визначають: прозорість процедур; регулярність складання рейтингу, постійність методики визначення рейтингу. До недоліків зараховують: нечітку змістову інтерпретацію рейтингів, використання обмеженого набору показників для складання рейтингів із заданою змістовою інтерпретацією та ін. [2]. Отже, всі недоліки у своїй більшості зводяться до того, що вказані критерії не відображають у повному обсязі якість освіти.

На відміну від світових, рейтинг “Топ-200 Україна” найбільш повно дає оцінку якості освітніх послуг того чи іншого вищого навчального закладу.

Говорячи про ефективність освіти, слід звернути увагу також на ціннісні орієнтації самих учасників навчального процесу, зокрема студентів. Іншими словами, в чому вони вбачають користь здобутої освіти, який, на їх думку, соціальний статус можна здобути, маючи певну загальну чи професійну підготовку. Оскільки повноцінна освіта – це необхідна умова досягнення молоддю бажаного соціального статусу, для дослідників актуальним залишається питання встановлення залежності між соціальною (визначення людиною свого місця в системі суспільних відносин, вибір бажаного соціального стану та шляхів його досягнення) та професійною (свідомий вибір людиною серед професій, які пропонує суспільство, найпрестижнішої, найкращої) орієнтаціями. Зрозуміло, що соціальна та професійна орієнтація взаємопов’язані, оскільки соціальний стан людини в суспільстві визначається характером та змістом її професійної діяльності. З вищеназваною проблемою тісно пов’язане питання щодо встановлення мотивів навчання. За результатами психолого-педагогічних досліджень, у закладах вищої освіти у студентів IV–V-х курсів переважають професійні мотиви, другу позицію займають соціальні, на третій позиції – пізнавальні мотиви.

Питання оцінювання якості освіти тісно пов’язане з проблемою соціальної нерівності у здобутті освіти. Залишається не до кінця вирішеною проблема різниці в якості знань випускників сільських та міських шкіл. Ця проблема поглиблюється у зв’язку з диверсифікацією закладів освіти. Як зазначав Дж. Дьюї: “...освіта – це тривалий процес зростання, який на кожній стадії має свою мету – розвиток здібностей, які сприяють цьому зростанню” [1, с. 49]. Однак наявність різних закладів освіти (приватних, державних, ліцеїв, гімназій, колегіумів та ін.) створює різні умови для зростання особистості і набуття нею соціального та культурного досвіду.

Відповідно до вищесказаного, підготовка майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі повинна, з одного боку, відповідати сучасним запитам суспільства, з іншого боку, як їх відображення, необхідно вносити зміни у процес навчання. Останній розглядається як засіб здійснення поставленої мети навчальної діяльності, яка виявляється в системі “мета – засіб – результат”. Отже, в умовах змін соціа-

льного замовлення, що представлений у вигляді норм, які регулюють різні аспекти педагогічної діяльності, особливо чітко виявляється здатність педагогічної науки на кожному етапі її розвитку до прогнозування. Іншими словами, як буде вести себе існуюча система навчання і виховання в нових умовах і як її потрібно змінити, щоб вона найбільшою мірою відповідала цим умовам, причому змінити так, щоб досягти максимальної відповідності цілей та результатів [3, с. 27].

Висновки. Таким чином, місце того чи іншого університету в різних рейтингах напряму залежить від критеріїв та показників, які були взяті за основу оцінювання освітньої діяльності цього вищого навчального закладу. Перспективами нашого подальшого дослідження вважаємо розгляд проблеми, пов'язаної зі створенням системи управління якістю освіти вищого навчального закладу.

Література

1. Д'юї Дж. Демократія і освіта / Дж. Д'юї. – Львів : Літопис, 2003. – 294 с.
2. Как посчитать качество образования [Электронный ресурс] // Эксперт. – 2008. – № 4 (593). – Режим доступа: http://www.expert.ru/printissues/expert/2008/04/kachestvo_obrazovanie/.
3. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения. (Методологический анализ) / В.В. Краевский. – М. : Педагогика, 1977 – 264 с.
4. Методика визначення рейтингів університетів України “Топ-200 Україна” // Дзеркало тижня/людина. – 2007. – № 11 (640). – 24–30 березня.
5. Рейтинг вузів України от журналу “ДЕНЬГИ.ua” [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://eurosvita.net/?category=4&id=347>.
6. Academic Ranking of World Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Academic_Ranking_of_World_Universities.
7. Ranking Web of World Universities [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.webometrics.info/about_rank.html/.
8. THES – QS World University Rankings [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/THES_-_QS_World_University_Rankings.

ГНІЗДІЛОВА О.А.

РОЗВИТОК ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАУКОВИХ ШКОЛАХ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Історичний підхід у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях набуває вагомого значення через свій надзвичайно потужний науково-теоретичний та інформаційно-емпіричний потенціал. Історія педагогіки життєво потрібна для точніших прогнозів, для визначення надійних перспектив майбутньої соціальної політики в галузі педагогічної освіти. Історико-педагогічні дослідження сприяють більш повному, глибокому розумінню сьогоднішніх освітньо-виховних проблем, формують світоглядні структури загалу. Історія педагогіки – необхідний атрибут посвячення в педагогічну професію, а наукові дослідження в цій галузі вирішують власне дослідні пізнавальні завдання, обслуговують потреби педагогічної освіти, узагальнюють передовий досвід минулого, класифікують ідейний фонд історичної спадщини.

Мета статті – розглянути особливості розвитку історико-педагогічних досліджень у наукових школах Харківського регіону.

В історико-педагогічних дослідженнях Харківського регіону вивчається весь попередній процес розвитку історико-педагогічних реалій з позицій максимальної об'єктивності й доцільності, ретельно аналізуються проблеми становлення та розвитку народної освіти і педагогічної науки на Україні, розкриваються регіональні аспекти педагогічної спадщини вітчизняних і зарубіжних педагогів, діячів науки,